

**QORTI ĊIVILI
PRIM'AWLA**

**ONOR. IMĦALLEF
LAWRENCE MINTOFF**

Seduta tal-10 ta' Lulju, 2019

Rikors Maħluf Numru 750/2016 LM

Emanuel Cordina (K.I. 200981M)

vs.

Paul Vella (K.I. 362242M)

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors Maħluf ipprezentat fid-29 ta' Awwissu, 2016 mill-attur **Emanuel Cordina** (K.I. 200981M) (minn issa 'l quddiem "l-attur"), u maħluf minnu stess, li jgħid kif ġej:

- 1. Illi fiż-żmien li seħħ l-incident mertu ta' din il-kawża l-esponent kien jaħdem għal rasu jagħmel xogħlijiet ta' manutenzjoni u xogħlijiet oħra ancillari lil klijenti privati;*

2. *Illi fil-5 ta' Dicembru, 2013 seħħ incident meta waqt li l-esponent kien qed jaħdem fil-fond residenzjali tal-Perit Albert Fenech f'103, Triq il-Wied ta' Ħal Balzan, Ħal Balzan, l-intimat, bi traskuraġni u negliġenza da parti tiegħu, baqa' diehel fis-sellum forċina li kien jinsab fuqu l-esponent u b'riżultat ta' dan l-esponent waqa' minn fuq l-imsemmi sellum u wegġa' serjament;*
3. *Illi b'riżultat ta' dan l-incident fil-fatt l-esponent soffra diżabilità ta' natura permanenti tant li ma setax jibqa' jaħdem għal rasu u jagħmel it-tip ta' xogħol li kien jagħmel qabel u llum kellu jsib impjeg ieħor b'light duties b'paga minima;*
4. *Illi kemm l-esponent u kif ukoll il-familja tiegħu sofrew u għadhom isofru ħafna minħabba fl-akkadut, u dan kif se jiġi ampjament ippruvat waqt it-trattazzjoni ta' din il-kawża;*
5. *Illi l-intimat ġie formalment interpellat sabiex iħallas lill-esponent għad-danni kollha minnu sofferti u dan anke permezz ta' ittra uffiċjali datata 6 ta' Ottubru, 2015 iżda l-intimat baqa' inadempjenti u għalhekk kellha ssir din il-kawża.*

Jgħid għalhekk l-intimat għaliex m'għandhiex din l-Onorabbli Qorti:-

- (i) *Prevja kull dikjarazzjoni oħra talvolta meħtieġa u neċessarja, tiddikjara illi l-intimat huwa unikament responsabbli għad-danni kollha sofferti mill-esponent;*
- (ii) *Tillikwida d-danni kollha sofferti mill-esponent okkorrendo bl-opera ta' perit/i nominandi; u*
- (iii) *Tikkundanna lill-intimat biex iħallas lill-esponent dik is-somma in linea ta' danni kif tiġi likwidata minn din l-Onorabbli Qorti.*

Bl-ispejjeż kollha inkluż dawk tal-ittra uffiċjali tas-6 ta' Ottubru, 2015, u bl-imgħax legali sad-data tal-ħlas effettiv kontra l-intimat li huwa minn issa ingunt għas-subizzjoni.

Rat ir-Risposta Maħlufa tal-konvenut **Paul Vella** (K.I. 362242M) (minn issa 'l quddiem "il-konvenut"), li giet ipprezentata fit-23 ta' Settembru, 2016 u maħlufa minnu stess, li biha eċċepixxa:

Illi t-talbiet attriċi huma infondati għaliex l-esponent mhux responsabbli għall-incident aċċidentali li seħħ fil-5 ta' Dicembru, 2013 lill-attur meta dan waqa' minn fuq sellum forċi tal-aluminium, użat għall-faċendi domestiċi, mhux adattat għax-xogħol tal-

elettriku li l-attur kien qiegħed jagħmel fil-fond 103, Triq il-Wied ta' Ħal Balzan, u l-waqgħa tal-attur minn fuq is-sellum żgur ma ġratx bi traskuraġni u jew b'negliġenza da parti tal-konvenut.

Illu l-esponent mhux responsabbli għad-danni allegati mill-attur, li lanqas ma esebixxa r-rapport uffiċjali tal-inċident fuq ix-xogħol, li jistabilixxi jekk l-attur stess kellux ħtija, jew parti mill-ħtija għall-inċident, jew kienx hemm nuqqas ta' osservanza tal-miżuri prekawzjonali għan-natura tax-xogħol li l-attur kien qiegħed jagħmel fil-5 ta' Diċembru, 2013.

Salv eċċezzjonijiet ulterjuri.

Rat l-atti kollha tal-kawża.

Rat id-dokumenti li ġew esebiti in atti.

Semgħet ix-xhieda prodotti mill-partijiet.

Rat il-verbal tal-udjenza tal-1 ta' Marzu, 2019, fejn il-partijiet ingħataw il-fakultà li jipprezentaw noti ta' sottomissjonijiet u fejn il-kawża tħalliet għal-lum għas-sentenza.

Rat in-noti ta' sottomissjonijiet tal-partijiet.

Il-kwistjoni bejn il-partijiet

L-azzjoni odjerna hija essenzjalment kawża għad-danni allegatament subiti mill-attur konsegwenza ta' inċident li seħħ waqt li hu kien qiegħed jagħmel xogħol ta' tibdil ta' *sensor* ma' bozza ta' barra fir-residenza privata tal-Perit Albert Fenech, li tinsab ġewwa Ħal Balzan. L-inċident seħħ meta waqt li l-attur kien bilwieqfa fuq sellum jagħmel ix-xogħol li tqabba jagħmel mill-istess

perit, dan waqa' bis-sellum b'kollox wara li mir-residenza tal-perit ħareġ il-konvenut, għadda minn maġenbu, u għal xi raġuni dan allegatament laqat is-sellum. L-attur jgħid li konsegwenza ta' din il-waqgħa huwa soffra minn debilità permanenti, tant hu hekk li illum m'għadux jista' jagħmel l-istess xogħol li kien jagħmel qabel, b'telf ta' qligħ sostanzjali għalih u għall-familja tiegħu, u dan l-incident wassal biex il-familja tal-attur għaddiet minn żmien ta' ansjetà u ta' instabbilità finanzjarja.

Il-konvenut min-naħa tiegħu eċċepixxa li t-talbiet tal-attur huma infondati fil-fatt u fid-dritt u li hu bl-ebda mod m'għandu jinstab li kien responsabbli għall-għall-waqgħa tal-attur, li l-konvenut isostni li ġrat minħabba li s-sellum użat ma kienx adegwat għax-xogħol li kien qiegħed jagħmel l-attur, u għalhekk dan l-incident seħħ unikament minħabba nuqqas ta' attenzjoni da parti tal-attur f'xogħlu.

Provi u riżultanzi

L-attur Emanuel Cordina fl-*affidavit* tiegħu¹ spjega li fiz-żmien meta seħħ l-incident, hu kien jaħdem għal rasu u kien jagħmel xogħol ta' manutenzjoni u tibjid fid-djar privati. Qal li dak iż-żmien kellu ammont sostanzjali ta' klijenti minħabba li kien magħruf li xogħlu jagħmlu sew. L-attur spjega kif fil-5 ta' Diċembru, 2013, hu kien qiegħed jagħmel xi xogħol fid-dar tal-Perit Albert Fenech ġewwa Ħal Balzan, meta poġġa sellum tat-tip forċina sabiex ikun jista' jitle' jibdel *sensor* ta' fanal li għandu l-Perit Fenech fil-faċċata tad-dar tiegħu. Qal li hekk kif tela' fuq is-sellum, ra lill-konvenut Paul Vella qiegħed javvicina

¹ A *fol.* 16 tal-proċess.

d-dar tal-Perit Fenech b'pass mgħaġġel u deher mifxul. Dak il-ħin l-attur niżel minn fuq is-sellum minħabba li basar li jekk hu jibqa' fuq is-sellum, il-konvenut ma kienx ikun jista' jgħaddi. Żied jgħid li l-konvenut daħal fid-dar tal-Perit Fenech, u għal xi mumentu hu ma reġax tela' fuq is-sellum minħabba li basar li din il-persuna kienet ser toħroġ wara ftit tal-ħin. Spjega kif minn barra seta' jisma' lill-Perit Fenech u lil Paul Vella jitkellmu b'lehen għoli, u wara xi ħin daħal jistaqsihom jekk kellhomx għalfejn jerggħu joħroġu mid-dar sabiex hu jkun jista' jkompli jaħdem. Qal li meta dawn assigurawh li ma kinux ser joħroġu, hu reġa' tela' fuq is-sellum u kompli jaħdem. Madanakollu ftit tal-ħin wara induna li l-Perit Fenech u l-konvenut kienu ser joħroġu, u kien għalhekk li hu niżel minn fuq is-sellum u resaq sabiex ikunu jistgħu jgħaddu. Qal li minkejja li dawn baqgħu jizgurawh li ma kellhomx għalfejn jidhlu u joħroġu aktar, xorta waħda daħlu u ħarġu numru ta' drabi, u hu kull darba niżel minn fuq is-sellum u resqilhom, sakemm f'ħin minnhom induna li kienu ftiehem u l-Perit reġa' daħal lura d-dar tiegħu u deher li l-konvenut kien telaq. Qal li kif il-Perit Fenech daħal lura d-dar, hu reġa' qabad is-sellum u poggieħ lura f'postu, filwaqt li tela' fuqu sabiex ikompli jaħdem. Żied jgħid li hu kien kważi lesta l-biċċa xogħol li kien qiegħed jagħmel u kulma kien jonqsu kien li jarma l-cover tas-sensor li waħħal, meta f'ħin minnhom ħass daqqa kbira mas-sellum u fil-pront sab ruħu mal-art. Spjega kif dak il-ħin hu waqa' fuq ġenbu tax-xellug u ħa daqqa kbira fuq ġenbu kollu, inkluż u b'hekk spalltu tax-xellug, il-minkeb u l-polz tax-xellug, u dan kollu ġara fi ftit ħin b'mod li ma seta' jagħmel xejn biex jikser il-waqgħa. Qal li wara sar jaf li l-konvenut kien reġa' daħal fid-dar tal-Perit Fenech, billi għadda minn bejn is-sellum li kien qiegħed jaħdem fuqu l-attur u l-koxxa tal-bieb, u hu ma setax jinduna b'din il-manuvra tal-konvenut minħabba li kien wiċċu 'l fuq, qiegħed jagħmel ix-xogħol meħtieġ fuq il-fanal.

L-attur qal li dak il-ħin hu kien madwar ħames piedi fl-għoli u minħabba li l-konvenut mhux bniedem li jista' jissejjaħ ta' statura żgħira, meta dan ħareġ irrankat mid-dar tal-Perit Fenech, laqat is-sellum u wassal biex seħħ impatt vjolenti mas-sellum li kien fuqu l-attur. L-attur kompli jgħid li kif sab ruħu mal-art mill-ewwel ħass uġiġħ kbir u mill-ewwel induna li ma kellux saħħa fil-parti tax-xellug ta' ġismu, filwaqt li fi ftit ħin żviluppa nefħa kbira fil-pala t'idu x-xellugija. Qal li dak il-ħin il-Perit Fenech beda jirrabja mal-konvenut minħabba li induna li dan kien waqqa' lill-attur u għamillu ħsara kbira, u beda jistaqsieh ukoll x'kienet ir-raġuni għalfejn ma kienx informa lill-attur li kien ser jgħaddi minn taħtu. Sadanittant, spjega l-attur, hu pprova jqum fuq saqajh iżda tant kien muġuġħ li anki n-nifs beda jinqatagħlu. L-attur qal li fil-frattemp hu rikeb ma' raġel li kien ħiereġ minn parkeġġ fl-inħawi, li meta ra f'liema stat kien l-attur offra li jwasslu sal-Emergenza, fejn mill-ewwel beda jingħata l-għajnuna medika li kien jeħtieġ anki minħabba fin-natura tal-ġrieħi li kellu. Żied jgħid li hu ġie operat fit-8 ta' Diċembru, 2013 u l-kirurgu li operah kien infurmah li r-radius tal-ġog tal-polz tax-xellug kien danneġġjat ħafna tant li ma kienx hemm tama li xi darba jfiq.² L-attur qal ukoll li wieħed mill-konsulenti li kien jarah fl-Isptar kien qallu li ma kienx ser ikun jista' jkompli jaħdem fix-xogħol ta' tibjid minħabba fil-ħsara li kellu f'idejh. Komplu jgħid li wara li sar dan l-intervent kirurġiku fuqu, huwa kellu jattendi għal numru ta' sessjonijiet tal-fizjoterapija, sabiex jikseb lura kemm jista' jkun mill-funzjonijiet ta' jdejh, u kien jieħu wkoll diversi pilloli għal kontra l-uġiġħ. Qal li sadanittant il-konvenut m'għamilx

² Fi kliem ix-xhud, "Jien sirt naf li r-radius tal-ġog tal-polz ix-xellugi kien danneġġjat ħafna tant li l-konsulent Thomas Azzopardi qalli li ma kienx biss tkisser jew kellu *fracture* iżda kien sploda kompletament b'mod li ma kienx hemm tama għall-fejqa. Sirt naf li biex jippruvaw isewwu xi ftit mill-ħsara li kont ġarrabt fil-polz, it-tobba kienu għamluli toqob fl-għadam biex waħħluli *fixator* sabiex jaħdem b'hal tip ta' *ball joint* u jqarreb l-għadam flimkien. Ngħid li jien għamilt numru ta' ġimgħat f'dan l-istat u għadda żmien sew qabel ma saru l-interventi biex dawn l-oġġetti jitneħħew. Dan sar għax l-*injury* tiegħi tant kienet gravi li l-ġibs ma kienx biżżejjed."

kuntatt miegħu jew mar jara kif kien baqa'. L-attur qal li mid-diversi visti li hu għamel fl-Isptar, kien għe stabbilit li l-ħsara li huwa sofra f'idu aktarx kienet waħda permanenti, u li kien tilef ċerti movimenti darba għal dejjem, filwaqt li l-uġiġħ, l-għebusija u n-nuqqas ta' kontroll fuq idu kienu ser jibqgħu miegħu għal ħajtu kollha. F'dan iż-żmien l-attur għe infurmat ukoll li konsegwenza ta' dan l-incident aktarx li kien ser jiżviluppa artrite kronika tat-tip *regenerative arthritis* li ma tfigh qatt u li tibqa' dejjem tinfirex. Qal li fil-fatt illum il-għurnata hu għadu jbati l-konsegwenzi ta' dak kollu li għadda minnu, u għandu diffikultajiet anki biex jagħmel l-aktar affarijiet bażiċi, bħal jiekol, jerfa' lit-tifla, jgħin fid-dar, jarma għall-festa jew jerfa' ċertu piżijiet. Żied jgħid li anki meta ma jagħmel xejn iħoss ċertu ħruq u wġiġħ, tant hu hekk li anki meta jkun fis-sodda ma jħossux komdu. L-attur żied jgħid li konsegwenza ta' dan l-incident hu għadda minn żmien diffiċli ta' dipressjoni u ansjetà, u f'mument ikrah saħansitra qabad l-għodda li kien jaħdem biha u rema kollox sabiex ma jiftakarx fix-xogħol li kien jagħmel u fiż-żmien li kien kapaċi jagħmel kollox, u ma jaqta' qalbu minn xejn. Qal li dan l-incident ħalla impatt ukoll fuq il-mod kif hu jaqla' l-għajxien tiegħu u tal-familja tiegħu. Qal li hu kien tgħallem is-sengħa li kien jippratikka b'mod tajjeb u kien tajjeb ħafna f'xogħlu tant li rnexxielu jibni negozju li fih kellu klijentela tajba. L-attur qal ukoll li hu għandu tifla li tbat minn ċerti kundizzjonijiet, u bix-xogħol li kien jagħmel hu seta' jassigura li din qatt ma jkun jonqosha xejn. Qal li konsegwenza ta' dan l-incident, il-familja tiegħu batiet ħafna finanzjarjament, anki minħabba li hu ma setax jaħdem u l-mara tiegħu ma kinitx taħdem minħabba li kellha tieħu ħsieb tat-tifla żgħira tagħhom u tieħu ukoll ħsiebu għal żmien twil. L-attur ikkonkluda billi qal li hu qatt mhu ser ikun jista' jkompli jagħmel ix-xogħol li kien jagħmel qabel, u la jista' jbajjad, la jista' juża *power tools*, la jista' jiksi, la

jista' jagħmel xogħol ta' *plumbing* jew ta' manutenzjoni u lanqas jista' jerfa' ċerti pizijiet, minħabba li m'għadx għandu s-saħħa meħtieġa biex ikun jista' jagħmel dan it-tip ta' xogħol. L-attur fl-aħħar nett qal li minkejja rkupra xi ftit u jista' jaħdem, xorta waħda l-impjeg li jista' jagħmel huwa bil-paga minima, biex b'hekk hemm diskrepanza kbira bejn id-dħul li kellu meta kien armat għal rasu, u d-dħul li għandu fil-preżent.

Mart l-attur **Charlyn Cordina** fl-*affidavit* qalet³ li r-raġel tagħha kien iħabrek għax-xogħol u maż-żmien kien bena klijentela anki minħabba li x-xogħol kien jagħmlu tajjeb. Qalet li dakinhar tal-incident, hi kienet ġiet infurmata li r-raġel tagħha wegġa' minn missieru, u dak il-ħin stess marret l-Isptar, fejn sabet lir-raġel tagħha fuq *stretcher* u kien evidenti li dan kien muġuġħ ħafna. Qalet li idu x-xellugija kienet minfuħa u kienet skurat, u fil-bidu kellu xokk qawwi fuqu tant li lanqas seta' jispjegalha x'kien ġara. Ix-xhud qalet li hi baqgħet il-ħin kollu mar-raġel tagħha, u kienet iddiżappuntat ruħha għall-fatt li l-persuna li kienet ikkawżat dan l-incident lanqas biss kienet ċemplitlu sabiex tara kif kien baqa'. Ix-xhud qalet li r-raġel tagħha dam l-Isptar madwar ħamest ijiem, u qabel ġie operat it-tobba kienu diġà qalulu li ma kienx ser ikun possibbli għalih li jibqa' jagħmel ix-xogħol ta' tibjid kif kien jagħmel qabel. Żiedet tgħid li anki wara li r-raġel tagħha ħareġ mill-Isptar, il-familja tagħhom għaddiet minn żmien ikrah ħafna. Komplet tgħid li meta bdew is-sessjonijiet tal-fizjoterapija, it-terapisti mill-ewwel kienu infurmaw lir-raġel tagħha li aktarx li qatt ma kien ser jirkupra ċerti movimenti f'idejh, tant hu hekk wara xi żmien l-attur ġie ċertifikat li qiegħed isofri minn debilità permanenti ta' 10%. Ix-xhud qalet li t-tobba li kienu jinvistaw lir-raġel tagħha l-isptar kienu infurmawh ukoll li aktarx

³ A fol. 21 tal-proċess.

li kien ser jizviluppa artrite riġenerattiva li kienet ser tkun kronika, u għalhekk ser jibqa' jbati mill-uġiġħ għal ħajtu kollha. Ix-xhud ikkonfermat li dan l-incident ħalla riperkussjonijiet psikoloġiċi fuq ir-raġel tagħha, u l-familja kollha għaddiet minn trawma kbira minħabba fil-mod kif l-attur inbidel fl-imġiba tiegħu. Qalet li ma' dan l-inkwiet kollu, il-familja bdiet tiffaccja wkoll problemi finanzjarji minħabba li d-dħul mill-benefiċċji soċjali kien ikopri biss is-self bankarju li l-familja kellha fuq id-dar, u għalhekk biex jgħixu spiccaw jiddependu fuq il-karità. Qalet li din is-sitwazzjoni kompliet tefgħet lill-attur f'dipressjoni, minħabba li r-raġuni ewlenija għalfejn hu kien beda n-negozju tiegħu kienet sabiex setgħu jħallsu għal sessjonijiet ta' kura privata li t-tifla tagħhom għandha bżonn, liema sessjonijiet kellhom jitwaqqfu wara l-incident. Ix-xhud qalet li bil-mod il-mod il-familja bdiet tadatta għas-sitwazzjoni li sabet ruħha fiha, tant hu hekk li hi bdiet tattendi għal xi korsijiet sabiex tkun tista' ssib impjeg li bih setgħet tippovdi għall-familja, filwaqt li anki r-raġel tagħha illum sab impjeg li però jirrendilu ferm anqas milli kien jaqla' meta kellu n-negozju għal rasu.

Missier l-attur, **Daniel Cordina** fl-*affidavit* tiegħu qal⁴ li ibnu kien ħa n-negozju tiegħu u kien tgħallem is-sengħa tat-tibjid mingħandu. Spjega kif ftit qabel il-Milied tas-sena 2013, hu kien qiegħed jaħdem bħala xufier iwassal it-tfal lura d-dar wara l-iskola, meta ċempillu ibnu u infurmah li xi ħadd kien waqqgħu minn fuq sellum u li kien wegġa'. Qal li mill-mod kif ibnu kellmu fuq it-*telephone*, hu seta' jinduna li dan kien wegġa' sew, u hekk kif spiccà jwassal it-tfal tal-iskola lura lejn djarhom, hu mar l-Isptar ħdejn ibnu, fejn sab li dan kien diġà tpoġġa fuq id-dripp, filwaqt li idu kienet f'*support* tal-plastik. Ix-xhud qal li

⁴ A fol. 24 tal-proċess.

ibnu ġie operat u għamel żmien bil-ħadid f'idu, u kellu bżonn jattendi għal sessjonijiet tal-fizjoterapija għal żmien twil. Ix-xhud spjega kif ibnu kien raġel li ma jaqta' qalbu minn xejn, kien jaħdem ħafna u kien iħabrek għax-xogħol, u wara dan l-incident ħajtu nbidlet b'tali mod li waqa' f'dipressjoni. Qal li filwaqt li qabel l-incident ibnu ma kien jiddependi minn ħadd, issa beda jiddependi minn kulħadd, u din is-sitwazzjoni kompliet tefgħetu lura. Ix-xhud ikkonferma li għal xi żmien il-familja għaddiet minn diffikultajiet finanzjarji, tant li kellhom jintervjenu l-familjari biex jgħinuhom kif setgħu. Ix-xhud ikkonferma li d-dħul li għandu t-tifel tiegħu fil-prezent hu ferm inqas minn dak li kien jaqla' meta kien jaħdem għal rasu.

Fl-udjenza tat-18 ta' Novembru, 2016 xehed **il-Perit Albert Fenech**⁵, li qal li dakinhar li seħħ l-incident inkwistjoni, l-attur kien qiegħed jagħmel xi xogħol ta' manutenzjoni fid-dar tax-xhud, billi kien qiegħed jirrangja *sensor* difettuż li kellu quddiem il-bieb, u biex jagħmel dan għamel uzu minn sellum forċi. Qal li l-konvenut kien mar għandu b'ittra mingħand l-avukat, u kien daħal u ħareġ fid-dar tiegħu numru ta' drabi biex ikellmu. Qal li f'hin minnhom il-konvenut reġa' pprova jidħol għandu, meta bi spallejh laqat is-sellum, bil-konsegwenza li l-attur waqa' għal dahru. Ix-xhud qal li mill-bogħod hu seta' jara lill-konvenut jolqot is-sellum, wara li dan tfixkel fis-sellum u fl-affarijiet li kien hemm fuq il-bankina. Ix-xhud ikkonferma li l-attur warrab minn fuq is-sellum diversi drabi sabiex il-konvenut seta' jgħaddi, filwaqt li qal li l-konvenut ma waqqax lill-attur apposta, iżda għax tfixkel. Ix-xhud ikkonferma li l-attur ma waqqax mill-iskaluna ta' fuq nett, għalkemm qal li l-waqqgħa gietu ħażin minħabba li ġie fuq dahru, u pprova jilqa' b'idejh u spicċa kisirha. Ix-xhud ikkonferma li l-attur twassal l-

⁵ A fol. 26 tal-proċess.

Isptar minn persuna li kienet għaddejja mill-inġawwi. Ix-xhud qal li l-konvenut qatt ma kellmu dwar dan l-incident.

Fl-istess udjenza xehed il-konsulent ortopediku **Mr Thomas Azzopardi**⁶, li pproduċa kopja taċ-ċertifikat mediku rilaxxjat minnu fir-rigward tal-konvenut.⁷ Ix-xhud seta' jikkonstata li meta eżamina lill-attur dan kien qiegħed ibati minn:

"... residual left wrist pain and stiffness severely restricting his left hand function. He had frequent night pain over the ulnar aspect and dorsum of the left wrist and hand with sleep disturbance. He also complained of left shoulder stiffness with difficulty abducting his arm and left shoulder asymmetry."

Ix-xhud ikkonstata wkoll li minkejja li xi sitt xhur l-attur kien ipprova jirritorna lura għax-xogħol li kien jagħmel qabel, il-movimenti tiegħu kienu ristretti ħafna, u ma setax jagħmel għurnata sħiħa jaħdem. Mr Thomas Azzopardi qal li wara li eżamina lill-attur, hu seta' jistabbilixxi li dan kien ser jibqa' jsofri minn sintomi kroniki tul ħajtu minħabba fil-grieħi li sofru f'dan l-incident, fosthom:

"post-traumatic stiffness, weakness, and pain and distal radio-ulnar joint dysfunction affecting left hand function. He also had left shoulder pain due to an acromio-clavicular joint injury. He was also at risk of developing late sequelae such as post-traumatic osteo-arthritis of the left wrist, which may require further surgery in the future."

In vista ta' dan kollu, ix-xhud Mr Thomas Azzopardi kkonkluda li l-attur sofru minn debilità permanenti ta' 10%.

Fl-udjenza tal-20 ta' Jannar, 2017 xehed **Mr Thomas Azzopardi**⁸, li qal li hu Speċjalista fil-qasam tal-Ortopedija, u jaħdem bħala konsulent fl-Isptar Mater

⁶ A fol. 35 tal-proċess.

⁷ A fol. 51 et seq. tal-proċess. Ir-rapport mediku ppreżentat a fol. 37 tal-proċess gie sostitwit meta Mr. Thomas Azzopardi ta d-depożizzjoni tiegħu fl-20 ta' Jannar, 2017.

Dei. Ix-xhud ikkonferma li hu sar jaf lill-attur wara li dan sofra ksur f'idu meta waqa' minn fuq sellum wara li xi ħadd allegatament ċaqraq is-sellum li kien fuqu hu. Ix-xhud qal li dik tal-attur tista' tiġi deskritta bħala *high energy injury* u l-morbidità ta' dan it-tip ta' ksur hija ogħla minn ksur sempliċi ta' meta wieħed jaqa' fuq idejh fl-istess livell. Spjega li l-funzjoni ta' id l-attur ma tistax terġa' tiġi għal li kienet, u aktar ma jikber, id-dizabilità li qiegħed isofri minnha l-attur aktar ser taffettwaha fil-ħajja tiegħu ta' kuljum. Ix-xhud qal li minkejja li sar intervent kirurġiku fuq l-attur u attenda għal sessjonijiet ta' fizjoterapija, jiġu mumentu fejn hu jkollu bżonn jieħu kura għall-uġiġħ.

Fl-udjenza tal-24 ta' Frar, 2017 xehed **Mr John Casaletto**⁹, konsulent fit-Taqsima tal-Ortopedija, li jispeċjalizza fl-idejn. Ix-xhud qal li l-attur qiegħed jistenna li ssirlu proċedura magħrufa bħala *arthrosopy*, sabiex ikun jista' jiġi stabbilit x'tip ta' ħsara sofra minnha meta waqa' minn fuq is-sellum. Dan ix-xhud qal li għalissa ma jistax jistabbilixxi jekk l-attur sofriex minn debilità permanenti jew le minħabba li dan għadu qiegħed jirċievi trattament għall-waqgħa li kellu.

Fl-istess udjenza xehed **Dr Ray Bezzina**¹⁰ li hu fizjoterapista, li qal li hu kien ra lill-attur wara li tneħħielu l-*external fixator*, u minn hemm kienu nbdeu is-sessjonijiet ta' terapija sabiex kemm jista' jkun jiġi rkuprat il-moviment li l-attur kien tilef bl-incident. Spjega li minħabba li l-id hi waħda mill-aktar partijiet tal-ġisem li tintuża, in-natura tal-ġrieħi li sofra l-attur ta' bilfors ser tħalli impatt fuq il-ħajja tiegħu ta' kuljum, u l-ksur u l-ħsara li saru fuq il-ġog bilfors ser ikollhom effetti permanenti fuqu.

⁸ A fol. 43 tal-proċess.

⁹ A fol. 59 tal-proċess.

¹⁰ A fol. 63 tal-proċess.

Fl-udjenza tas-27 ta' Marzu, 2017 xehed it-**Tabib Joseph Tonna**¹¹, li qal li hu t-tabib tal-familja tal-attur, u għal ċertu perijodu lill-attur kien joħroġlu ċertifikati tal-mard minħabba li għal żmien twil dan ma kienx f'qagħda li jmur ix-xogħol. Ix-xhud qal ukoll li l-attur għadda minn żmien ta' ansjetà minħabba li kien iħossu ħażin li ma setax jipprovdi għall-familja kif kien qabel, speċjalment minħabba li kellu tifla li għandha ħtigijiet speċjali. Ix-xhud qal li kien għalhekk li hu kien irrefera lill-attur għal kura psikoloġika sabiex jiġi megħjun jaċċetta s-sitwazzjoni li sab ruħu fiha u jadatta għaliha.

Fl-istess udjenza xehed **Melchior Refalo**¹² li qal li hu fizjoterapista, u l-attur kien ġie riferut lilu mit-Taqsima tal-Ortopedija tal-Isptar Mater Dei, wara li kien rah Mr Thomas Azzopardi. Ix-xhud qal li l-attur kellu bżonn trattament aggressiv minħabba fin-natura tal-ksur li sofra, peress li kellu ċertu għadam li kien *misplaced* mhux ħażin. Ix-xhud spjega kif minħabba l-grieħi li sofra l-attur, ser ikun diffiċli ħafna għalih li jibqa' jagħmel ix-xogħol li kien jagħmel qabel, minħabba li xogħol ta' tibjid u kisi u tikħil jinvolvi li persuna tkun kapaċi ddawwar idha u tagħmel movimenti sħaħ, filwaqt li l-attur issa hu ristrett fil-movimenti tiegħu. Ix-xhud ikkonferma li l-attur qiegħed jistenna li ssir fuqu l-proċedura tal-*arthrosopy* sabiex jiġi determinat bi preċiżjoni xi ħsara għad għandu f'idu u kif din tista' tiġi indirizzata. Hu spjega illi:

“Dan il-*cartilage* imċarrat, prattikament, jikkawża ċertu ammont ta' uġiġħ konsistenti u plus hekk forsi li xtaqt inżid huwa li peress illi għandu ċerta moviment kwazi m'hemm xejn. Jiġifieri anke jekk taraw skont ir-report qiegħed *zero degrees*, dan qiegħed jitfa' *load* kbira fuq movimenti oħra. Jiġifieri dan jekk inti għandek *ligament* jippermetti x *amount of movement*, dan se jipprova l-ġisem awtomatikament jikkompensa billi jżid il-moviment f'postijiet oħra fejn mhux suppost. Dan jista' jerga' konsegwenza ta' hekk jikkawża kumplikazzjonijiet oħra.”

¹¹ A fol. 70 tal-proċess.

¹² A fol. 73 tal-proċess.

Ix-xhud ikkonkluda billi qal li minkejja s-sessjonijiet ta' fiżjoterapija li attenda għalihom l-attur, dan baqa' ma rreġistra l-ebda titjib fil-kundizzjoni tiegħu.

Fl-udjenza tat-8 ta' Mejju, 2017 xehed **Eman Formosa**¹³, li għandu parentela mal-attur, li kkonferma li l-attur kien jagħmel xogħol ta' manutenzjoni u tibjid fid-djar, bħal tikħil u żebgħa, kif ukoll mogħdija ta' katusi. Ix-xhud qal li wara l-incident, l-attur inbidel ħafna fl-atteggjament tiegħu, speċjalment minħabba li hu kien bniedem ħabrieki li kien iqis ix-xogħol bħala l-passatemp tiegħu. Qal ukoll li l-attur u martu kienu ġabu l-permessi tal-Awtorità tal-Ippjanar sabiex jibnu sular ieħor fuq id-dar tagħhom minħabba li xtaqu jibdew jaħsbu fil-futur ta' binthom li għandha kundizzjoni speċjali, iżda minħabba f'dak li għadda minnu l-attur, dan il-pjan baqa' ma mmaterjalizzax anki għax l-attur kellu l-ħsieb li jagħmel ħafna mix-xogħol huwa stess. Ix-xhud ikkonferma li minkejja li qabel l-incident l-attur kellu n-negozju tiegħu, wara l-incident hu kellu jimpjega ruħu ma' *bakery* fejn xogħlu jinvolvi li jarma l-ixkafef, u dan minħabba li ma setax ikompli bin-negozju tiegħu.

Fl-istess udjenza xehdet ukoll **Doris Formosa**¹⁴, omm il-mara tal-attur, li wkoll qalet li l-attur kien raġel biežel u li kien kapaċi għal ħafna xogħol tal-idejn, partikolarment xogħol ta' tibjid u kull tip ta' manutenzjoni fid-dar. Ix-xhud ikkonfermat li wara l-incident l-attur inbidel u hi nnutat li filwaqt li qabel kien dejjem ħsiebu fit-tifla u jsegwiha, wara l-incident donnu ma baqa' jagħti każ ħadd. Ix-xhud ikkonfermat li l-attur ħassu inkwetat ħafna li ma setax jibqa' jipprovdi għall-familja bħal qabel u li ma setax jibqa' jagħmel l-istess xogħol bħal qabel.

¹³ A fol. 78 tal-proċess.

¹⁴ A fol. 81 tal-proċess.

Permezz ta' nota tat-2 ta' Ġunju 2017, l-attur ipprezenta għadd ta' irċevuti b'rabta ma' spejjeż li inkorra minħabba l-incident inkwistjoni¹⁵; kopja tal-FS3 tal-attur għas-sena 2012¹⁶; kopja tal-*employment history* tal-attur¹⁷; kif ukoll kopja ta' ċertifikat mediku maħruġ minn Dr Ian Psaila.¹⁸

Fl-udjenza tat-12 ta' Ġunju, 2017 xehed **Aldo Calleja**¹⁹, in rappreżentanza tas-socjetà Sparkbow Limited, li hi kumpannija li timporta materjal tal-bini, li qal li l-attur kien impjegat ma' din il-kumpannija sa ftit xhur qabel seħħ l-incident, meta l-attur imbagħad iddeċieda li jiftaħ għal rasu. Ix-xhud qal li l-attur kapaċi ħafna fix-xogħol tal-manutenzjoni tal-bini u fix-xogħol tiegħu kien jagħmel minn kollox fosthom tibjid, tikħil, xogħol ta' *plumbing*, u xogħol simili ieħor. Ix-xhud qal ukoll li l-attitudni tal-attur lejn ix-xogħol kienet waħda tajba u pożittiva ħafna, u kien bniedem tas-sengħa li ma kellu bżonn l-ebda spjega ta' xejn biex jagħmel ix-xogħol li jitqabbad jagħmel. Ix-xhud ikkonkluda billi qal li fl-2013 l-attur kien telaq jaħdem għal rasu minħabba li ħass li kien ikun aħjar jekk jagħmel hekk għall-ġid tal-familja tiegħu.

Permezz ta' nota tas-16 ta' Ottubru, 2017, l-attur ipprezenta l-*affidavit* ta' **Sandro Vella**²⁰, direttur tas-socjetà Saint Catherine Caterers, li miegħu jaħdem l-attur. Ix-xhud spjega li meta l-attur avvicina l-kumpannija tiegħu minħabba li kien qiegħed ifittex impjieg, mill-ewwel kien spjegalu li għandu diversi limitazzjonijiet minħabba fl-incident li kellu, iżda hu kien aċċetta li jimpjegah mill-ewwel. Qal li x-xogħol tal-attur jinvolti t-twaħħil ta' tikketti mal-prodotti u li jiżen il-prodotti, u huwa impjegat mal-kumpannija bħala persuna bi

¹⁵ A fol. 87 tal-proċess.

¹⁶ A fol. 92 tal-proċess.

¹⁷ A fol. 93 tal-proċess.

¹⁸ A fol. 95 tal-proċess.

¹⁹ A fol. 99 tal-proċess.

²⁰ A fol. 108 tal-proċess.

bżonnijiet speċjali. Ix-xhud ikkonkluda billi qal li l-attur hu persuna ħabrieċa, iżda minħabba fil-limitazzjonijiet li għadu jbati bihom, ma jistax joffrilu għajr xogħol sempliċi li ma jithallasx tajjeb tiegħu.

Il-kontroezami tal-attur sar fl-udjenza tas-6 ta' Diċembru 2017²¹, fejn qal li hu jsuq karozza żgħira tal-għamla Subaru, u minkejja li jikteb bil-lemin, ħafna mix-xogħol manwali kien jagħmlu b'idu x-xellugija. L-attur spjega li dakinhar tal-incident hu kien qiegħed jaħdem fuq barra tad-dar tal-Perit Fenech sabiex jinstallalu *sensor* li permezz tiegħu tixgħel bozza meta persuna javvicina l-bieb ta' barra tar-residenza tal-Perit. Qal li l-ewwel darba li ra lill-konvenut miexi fuq il-bankina, huwa niżel minn fuq is-sellum sabiex dan ikun jista' jgħaddi, u sabiex jiġi evitat li taqa' xi biċċa għodda u l-konvenut iwegġa' waqt li jkun dieñel. Bħala prekawzjoni qabel beda bix-xogħol tiegħu, l-attur qal li aċċerta ruħu li l-locks tas-sellum faqqgħu qabel beda, u tefa wkoll il-*main* minħabba li kien qiegħed jaħdem fid-dawl. Qal li minkejja li s-sellum ma kienx tiegħu, hu kien ħadem bih kemm-il darba, meta drabi oħra għamel xogħol fid-dar tal-Perit Fenech. Ġie suggerit lill-attur li forsi l-ewwel darba li ra lil Paul Vella dieñel għand il-Perit Fenech, hu kien baqa' fuq is-sellum, iżda l-attur ċaħad dan, u qal li hu kien niżel minn fuq is-sellum. L-attur spjega li kull darba li ra lill-konvenut dieñel għand il-Perit Fenech, hu niżel minn fuq is-sellum, u dan kien ġara madwar tlieta jew erba' darbiet. L-attur qal li minkejja li l-karozza tiegħu hi waħda manwali, huwa xorta waħda jirnexxielu jsuqha minkejja l-uġiġħ li jħoss meta jibdel il-gearijiet.

Il-kontroezami tal-attur tkompla fl-udjenza tat-2 ta' Frar, 2018, fejn l-attur qal li hu m'għandux kwalifiki bħala *electrician*. Qal ukoll li ftit tax-xhur qabel hu

²¹ A fol. 111 tal-proċess.

kien irreġistra ruħu bħala *self-employed* mad-Dipartiment tal-VAT. Qal ukoll li f'dak iż-żmien kien beda xi xogħol u ma kompliehx u għalhekk ma tħallasx tiegħu. L-attur żied jgħid li kien dam ftit sakemm applika għall-ħlasijiet tal-benefiċċji soċjali għax ma setax jaħdem wara l-incident. Ikkonferma wkoll li f'saqajh ma kellu xejn għajr għal xi uġiġħ wara l-waqgħa, u ma sofra l-ebda debilità f'saqajh. L-attur spjega wkoll li hu ffaċċja diversi problemi meta pprova jerga' jibda jaħdem, u kull darba li kien li għandu problemi b'idejh, ma kinux jagħtuh ix-xogħol. Qal li meta waqa', is-sellum ġie fit-triq, filwaqt li hu ġie qrib is-sellum, fil-parti tal-veranda tad-dar tal-Perit Fenech. L-attur spjega li biex jagħmel il-biċċa xogħol li ntabab jagħmel mill-Perit Fenech, ma kellux bżonn jarma xi għodda bħall-*scaffolding*, u kulma kellu bżonn kienu tliet biċċiet għodda u sellum. Qal ukoll li fil-ħin li seħħ l-incident ma kellu lil ħadd jgħinu fuq il-lant tax-xogħol.

Fl-udjenza tal-5 ta' Marzu, 2018 sar il-kontroezami tal-**Perit Albert Fenech**²², li qal li qabel l-incident, l-attur kien mar għandu drabi oħra biex jagħmel xi xogħol fir-residenza tiegħu. Ix-xhud qal li l-attur kien jagħmel xogħol ta' tikkil, żebgħa, u xi xogħol żgħir fl-elettriku. Qal li x-xogħol li l-attur intalab jagħmel dakinhar kien jinvolvi tibdil ta' *sensor* u mhux xi intervent fuq is-sistema tad-dawl. B'riferiment għal dak li qal l-attur fix-xhieda tiegħu, ix-xhud qal li hu ma jafx jekk sabiex seta' jaħdem l-attur tefiex il-*main* tad-dawl jew le. Ix-xhud ikkonferma li meta Paul Vella avviċina d-dar tiegħu, l-attur niżel minn fuq is-sellum sabiex dan ikun jista' jgħaddi. Qal ukoll li aktarx li l-konvenut laqat is-sellum bi spalltu meta kien ser jaqa' huwa u ħiereg mid-dar tiegħu. Ix-xhud qal li l-attur kellu xi affarijiet mal-art, u l-konvenut kien ser jaqa' fihom. Ix-xhud żied jgħid li kien hu li qabba lill-attur jagħmillu x-xogħol fid-dar, u għal dan ix-

²² A fol. 178 tal-proċess.

xogħol ma ħassx il-ħtieġa li jqabbad *supervisor* jew li jdawwar id-dar bi ħbula jew *tape* sabiex jindika lill-pubbliku li kien hemm xi ħadd qiegħed jaħdem. Ix-xhud ikkonferma wkoll li qabel beda x-xogħol mill-attur hu m'għamel l-ebda *risk assessment*, u s-sellum li kien qiegħed jintuza mill-attur hu proprjetà tiegħu.

Il-konvenut fl-*affidavit* tiegħu qal²³ li hu u membri oħra tal-familja tiegħu kellhom laqgħa mal-avukat tal-familja dwar xi wirt, u wara din il-laqgħa nħass il-bżonn li jirrikorru għand il-Perit Fenech, li kien il-perit tekniku mqabband mill-Qorti fuq kawża ta' wirt li kien involut fiha l-konvenut. Paul Vella qal li meta wasal ħdejn id-dar tal-Perit Fenech, kien hemm raġel fuq sellum forċi qiegħed jagħmel xi xogħol fuq fanal tad-dawl li kien imwaħħal mal-faċċata tad-dar tal-Perit Fenech. Qal li meta indika lill-Perit Fenech li xtaq ikellmu, l-attur li kien qiegħed jaħdem fuq is-sellum, niżel minn fuq is-sellum u l-konvenut baqa' diehel ġewwa. Żied jgħid li fil-ħin qasir li fih hu kien ġewwa qiegħed ikellem lill-Perit Fenech, dan ħareġ ikellem lill-attur diversi drabi. Qal li meta hu ġie biex joħroġ 'il barra mid-dar tal-Perit Fenech, l-attur baqa' fuq is-sellum, iżda kien hemm spazju biżżejjed bejn is-sellum u l-ħajt li jmiss mal-ġenb tal-garaxx tal-Perit Fenech biex hu seta' joħroġ mingħajr ma jmiss mas-sellum. Kompla jgħid li waqt li kien fi triqtu lejn id-dar, f'Hal Balzan stess, ftakar li xtaq jgħid xi ħaġa oħra lill-Perit Fenech, u għalhekk dar biex imur jerga' jkellmu, u din id-darba seta' jkellem lill-Perit Fenech mingħajr ma jidħol ġewwa, filwaqt li l-attur baqa' jaħdem fuq is-sellum. Qal li waqt li kien għadu mġenneb biex ikellem lill-Perit Fenech, l-attur waqa' minn fuq is-sellum forċi u ġie għal fuq in-naħa tiegħu, b'mod li hu u niezlel mess mal-konvenut u laqtu bis-sellum. Il-

²³ A fol. 205 tal-proċess.

konvenut qal li hu baqa' maħsud b'dak li ġara, iżda dak il-ħin stess l-attur qam mill-art u beda jitlob għall-għajjnuna sabiex imur il-*polyclinic* minħabba li kien kiser idejh. Qal li dak il-ħin stess hu mar jġri lejn id-dar tiegħu biex iġib il-karozza tiegħu, iżda xħin mar lura ħdejn id-dar tal-Perit Fenech, l-attur ma kienx għadu hemm. Ix-xhud qal li l-Perit Fenech beda jinkwieta u jgħid "ara xi ġrali", u dak il-ħin hu offrielu li l-għada seta' jmur l-*electrician* tiegħu biex ikomplilu x-xogħol hu. Qal ukoll li l-Perit Fenech beda jgerger għax il-*wire* tal-elettriku tal-fanal li kien qiegħed jaħdem fuqu l-attur kien imdendel bit-truf mikxufin, u dak il-ħin hu fittex fl-għodda tal-attur, sab biċċa *tape* u għalaq it-truf tal-*wire* biha. Kompla jgħid li xħin tela' fuq is-sellum forci li kien qiegħed juża l-attur sabiex jagħmel din il-biċċa xogħol, induna kemm dan is-sellum ma kien sod xejn, tant hu hekk li lanqas kellu estensjonijiet fil-ġnub biex jagħmluh ftit sod. Il-konvenut qal li sellum ta' dak it-tip l-aħjar li jintuża jekk ikun hemm xi ħadd iżommu. Qal li l-għada hu ċempel lill-Perit Fenech sabiex jara kif kien baqa' l-attur, iżda ma kien wiegħbu ħadd, u kien biss fis-7 ta' Diċembru, 2013 li kien irnexxielu jkellem lill-Perit Fenech u dan kien qallu li minkejja li kien mar l-Isptar u staqsa għall-attur, ma kienx irnexxielu jarah u lanqas kien jaf eżattament fejn kien. Il-konvenut qal li fit-8 ta' Diċembru, 2013, ċempillu missier l-attur u qallu li ibnu kien għadu l-Isptar, iżda kien għadu ma sar l-ebda intervent fuqu. Kompla jgħid li waqt din it-telefonata missier l-attur kien infurmah li l-attur kellu tarbija u li hu kien qiegħed jippretendi li l-konvenut jgħin finanzjarjament lit-tifel tiegħu. Il-konvenut qal li hu kien informa lil missier l-attur li kien jiddispaċih għal li ġara, imma hu ma kellu l-ebda tort għaliex il-waqgħa tal-attur kienet waħda aċċidentali. Il-konvenut kompla jgħid li sadanittant hu ġie infurmat li l-attur kien intitolat għall-ħlas ta' xi benefiċċji soċjali. Il-konvenut qal li fid-9 ta' Diċembru, 2013 filgħodu hu kien reġa'

ċempel lill-ġenituri tal-attur, u kienet irrispondietu ommu u hu kien infurmaha li binha kien intitolat għall-ħlas ta' benefiċċji soċjali u qalilha biex ma jdumux ma jirrikorru għall-għajnuna, għax id-dritt tiegħu għall-ħlas seta' jintilef. Żied jgħid li omm l-attur kienet infurmatu li binha kien ġie operat il-lejl ta' qabel, u kien iddewwem daqshekk biex sar l-intervent fuqu minħabba li nqalgħu każijiet aktar urġenti minn tiegħu. Il-konvenut ikkonkluda billi qal li fl-10 ta' Diċembru, 2013 huwa kien ċempel lill-Perit Fenech dwar il-biċċa xogħol li oriġinarjament kien mar għandu biex ikellmu fuqha, u l-Perit Fenech kien qallu li l-attur kien ħareġ mill-isptar il-ġurnata ta' qabel, u li kienet saritlu ħadida ma' idu.

Fl-udjenza tal-15 ta' Mejju, 2018 xehed **David Saliba**, mill-Awtorità tas-Saħħa u s-Sigurtà fuq il-Post tax-Xogħol²⁴, li qal li meta jsir xogħol ta' manutenzjoni fi proprjetà, is-sid hu obligat li jqabba *project supervisor* meta x-xogħol ikun qiegħed isir f'sit ta' kostruzzjoni. Żied jgħid li fir-rigward ta' persuni li jaħdmu għal rashom, ir-responsabbiltà ta' min jaħdem għal rasu hi li dan għandu jħares is-saħħa u s-sigurtà tiegħu nnifsu u ta' terzi affettwati b'dak ix-xogħol. Ix-xhud qal li minkejja li ħafna mix-xogħol isir fuq sellum, bħalma ġara fil-każ odjern, wieħed irid jevalwa jekk fiċ-ċirkostanzi jkunx jagħmel aktar sens li wieħed juża mezzi oħra li jkunu aktar siguri. Qal li fl-opinjoni tiegħu anki fejn ir-riskju għas-saħħa jkun wieħed negligibbli, dejjem għandu jitqabba *project supervisor* sabiex jiġi assigurat li s-sit tax-xogħol hu sigur u ħieles mill-perikli. Kompla jgħid li fil-każ ta' persuna *self-employed*, dan għandu jagħmel *risk assessment* b'mod mentali, u għandu jieħu l-miżuri neċessarji sabiex inaqqas dawk ir-riskji. Qal ukoll li ħaddiem bħal dan għandu l-obbligu li jassigura li l-għodda li qiegħed juża tkun adegwata għax-xogħol li jrid isir. Muri ritratt tal-

²⁴ A fol. 212 tal-proċess.

post fejn seħħ l-incident, ix-xhud qal li hi idea żbaljata li kull xogħol fil-għoli jista' jsir minn fuq sellum, u żied jgħid li f'dan il-każ idealment jigi armat *scaffolding*, u idealment fejn ser isir użu minn sellum, ikun hemm persuna li tkun qiegħda żzomm is-sellum. Qal li l-igi ma tirrikjedix li f'post privat bħal dan, jingħalaq l-aċċess għall-post sakemm isiru x-xogħlijiet.

Fl-udjenza tat-18 ta' Ġunju, 2018 xehed **Saviour Theuma**²⁵, mid-Dipartiment tas-Sigurtà Soċjali, li ppreżenta kopji ta' dokumenti b'informazzjoni dwar il-benefiċċji li tħallsu lill-attur taħt l-Att dwar is-Sigurtà Soċjali wara l-korriment tiegħu fuq ix-xogħol.²⁶ Fl-udjenza tal-15 ta' Novembru, 2018 xehed il-**PL Sean Meli**²⁷ mid-Dipartiment tas-Sigurtà Soċjali, li ppreżenta kopji ta' dokumenti b'informazzjoni dwar il-benefiċċji soċjali li tħallsu lill-attur jew lill-familja tiegħu.²⁸

Fl-udjenza tal-5 ta' Diċembru, 2018 xehed **Paul Scicluna**²⁹, rappreżentant tad-Dipartiment tat-Taxxa fuq il-Valur Miżjud, li qal li l-attur irreġistra ruħu mad-Dipartiment tal-VAT b'effett mill-1 ta' Ottubru, 2013, u waqqaf il-VAT number tiegħu fil-31 ta' Diċembru, 2014, f'liema perijodu ppreżenta denunzja waħda fejn qal li ma kienx ħadem.³⁰

Fl-udjenza tat-8 ta' Frar, 2019 sar il-kontroeżami tal-konvenut **Paul Vella**³¹, li qal li l-incident inkwistjoni seħħ fir-residenza privata tal-Perit Fenech, fejn il-Perit għandu wkoll l-uffiċċju. Żied jgħid li l-Perit Fenech kien tqabbad mill-

²⁵ A fol. 222 tal-proċess.

²⁶ Dokumenti a fol. 224 et seq. tal-proċess.

²⁷ A fol. 246 tal-proċess.

²⁸ A fol. 249 et seq. tal-proċess.

²⁹ A fol. 257 tal-proċess.

³⁰ Kopja tad-denunzja a fol. 258 tal-proċess.

³¹ A fol. 262 tal-proċess.

Qorti biex jagħmel stima ta' proprjetà ġejja minn wirt, u hu kien parti f'dawk il-proċeduri. Qal li dakinhar tal-incident hu kien mar ikellem lill-Perit Fenech b'ittra tal-avukat tiegħu. Il-konvenut ikkonferma li hu kien ra minn distanza lill-attur jaħdem fuq sellum qabel ma wasal quddiem id-dar tal-Perit Fenech. Il-konvenut qal li waqt li hu kien ġewwa jitkellem mal-Perit Fenech, dan ħareġ ikellem lill-attur diversi drabi. Żied jgħid li l-ewwel darba li ġie biex joħroġ mid-dar tal-Perit Fenech, kien hemm biżżejjed spazju biex hu seta' joħroġ, kif fil-fatt għamel. Il-konvenut kompli jgħid li hekk kif kien fi triqtu lejn id-dar tiegħu, ftakar li kellu xi ħaġa oħra x'jgħid lill-Perit u għalhekk irritorna lura biex jerga' jkellem lill-Perit. Qal li dak il-ħin il-Perit Fenech kien barra, jitkellem mal-attur. Qal li s-sellum kien fuq it-tieni *landing* u dak il-ħin hu kien fl-ewwel *landing* u ma lanqas biss kellu għalfejn jidhol fit-tieni *landing*. Żied jgħid li hu ma missx lill-attur, għalkemm zied jgħid li hu ma jafx l-attur kif waqa'. Madanakollu l-konvenut qal li kien viċin biżżejjed tal-attur li hekk kif dan waqa' bis-sellum b'kollox, laqtu.

Konsiderazzjonijiet legali

Il-Qorti sejra tgħaddi biex tevalwa l-evidenza pprezentata mill-partijiet sabiex tiddetermina jekk da parti tal-konvenut hemmx responsabbiltà x'tingarr għad-danni sofferti mill-attur. Mhux ikkontestat li fil-ħin meta l-attur waqa' minn fuq is-sellum inkwistjoni, fuq il-post tal-incident kien hemm tliet persuni, l-attur, il-konvenut u l-Perit Fenech, u b'xi mod dawn kollha kienu xhieda okulari ta' dak li seħħ dakinhar. Minkejja dan, il-verżjonijiet li dawn taw huma konfligġenti, bl-attur u l-Perit Fenech jgħidu li kien il-konvenut li laqat lill-attur, anki jekk mhux apposta, huwa u ħiereġ mid-dar tal-Perit Fenech, u bil-

konvenut għall-kuntrarju jgħid li biex ikellem lill-Perit Fenech fil-ħin meta waqa' l-attur minn fuq is-sellum, huwa lanqas biss kellu jidhol fit-tieni *landing* tad-dar tal-Perit Fenech, u għalhekk ma kienx daqstant viċin fejn kien qiegħed jaħdem l-attur li seta' b'xi mod jolqtu. Quddiem verżjonijiet konfligġenti, il-Qorti sejra tapplika t-test tal-verosimiljanza sabiex tistabbilixxi, fuq bażi ta' probabbiltajiet, min aktarx li qiegħed jgħid il-verità dwar dak li verament seħħ dakinhar tal-5 ta' Diċembru, 2013.

Mhux ikkontestat li l-incident inkwistjoni seħħ waqt li l-attur kien qiegħed jagħmel xogħol ta' manutenzjoni fuq sellum forċi li fetaħ fil-parapett ta' barra tar-residenza tal-Perit Fenech, wara li dan, kif jidher li spiss kien jagħmel, kien qabbdur jagħmel xogħol ta' manutenzjoni fid-dar tiegħu. Dakinhar l-attur kien qiegħed jibdel *sensor* imwaħħal ma' fanal li qiegħed fuq barra tad-dar tal-Perit Fenech, u biex jagħmel din il-biċċa xogħol, l-attur għamel użu minn sellum improvdut mill-Perit Fenech. L-attur xehed ukoll li dik ma kinitx l-ewwel darba li hu għamel użu minn dak is-sellum, u qabel beda jaħdem ħa l-prekawzjoni li jiftaħ il-*locks* tas-sellum u li jitfi l-*mains* tad-dawl. L-attur xehed li kull darba li ra lill-konvenut javviċina d-dar tal-Perit Fenech, hu beda jinzel minn fuq is-sellum sabiex il-konvenut ikun jista' jgħaddi, sakemm f'ħin minnhom il-konvenut ħareġ mid-dar tal-Perit Fenech mingħajr ma talab lill-attur jersaq, u dan ħaseb li seta' jgħaddi minn bejn is-sellum fejn kien hemm l-attur qiegħed jaħdem, u l-koxxa tal-bieb. L-attur jgħid li konsegwenza ta' dan il-konvenut laqat lill-attur u waqqgħu minn fuq is-sellum. Jidher li dan kollu ġara f'temp ta' ftit sekondi, bil-partijiet kollha li kienu preżenti fil-ħin tal-incident jixhdu li lkoll kemm huma baqgħu maħsuda xħin raw lill-attur mal-art. Il-konvenut min-naħa tiegħu baqa' jinsisti li hu ma kienx daqshekk viċin tal-post fejn kien hemm l-attur u minn fejn kien ma setax jolqtu jew b'xi mod jikkawża

dan l-incident. Iżda l-Qorti mhix konvinta li l-verżjoni mogħtija mill-konvenut għandha mill-verità, speċjalment minħabba li l-konvenut fix-xhieda tiegħu qal li hu u nieżel, l-attur laqtu bis-sellum u wegġgħu fi spalltu. Hu ferm aktar verosimili li l-attur intlaqat mill-konvenut, għax minkejja il-prevedibbiltà ta' incident bħal dan fejn il-konvenut kellu jitħaxken bejn is-sellum u l-koxxa tal-bieb biex jidħol u joħroġ mid-dar tal-Perit Fenech, għal xi raġuni l-konvenut ma ħassx il-ħtieġa li jitlob lill-attur jinżel minn fuq is-sellum bħala prekawzjoni, bil-konsegwenza li seħħ l-incident. Dan in-nuqqas ta' kalkolu da parti tal-konvenut ma jistax jitqies għajr aġir negligenti u traskurat min-naħa tiegħu, stante li kien hemm probabbiltà kbira li jekk il-konvenut jipprova jgħaddi bil-mod kif għadda biex jidħol jew joħroġ mid-dar tal-Perit Fenech, kien ser jispicċa jolqot jew iwaqqa' lill-attur, kif fil-fatt ġara. Il-Perit Fenech fix-xhieda tiegħu qal li l-konvenut tfixkel u kien ser jaqa', bil-konsegwenza li laqat lill-attur. Għaldaqstant il-Qorti qiegħda *ai termini* tal-artikolu 1031 u 1032 tal-Kodiċi Ċivili tistabbilixxi li l-konvenut għandu jinżamm responsabbli għall-incident mertu tal-kawża u tqis li dan għandu jwieġeb għad-danni kkaġunati minnu. L-artikolu 1032 tal-Kodiċi Ċivili jipprovdi li persuna għandha titqies li qiegħda fi ħtija jekk ma tużax il-prudenza, id-diligenza u l-ħsieb ta' missier tajjeb tal-familja. Peress li tqis li l-incident inkwistjoni kien wieħed prevedibbli u seta' jiġi evitat li kieku l-konvenut uża l-prudenza, id-diligenza u l-ħsieb ta' missier tajjeb tal-familja u mhux jgħaddi bil-mod kif ipprova jgħaddi waqt li s-sellum li kien qiegħed jaħdem fuqu l-attur kien qiegħed jostakola d-daħla tad-dar tal-Perit Fenech, il-Qorti qiegħda tasal għall-konklużjoni li l-konvenut għandu jwieġeb għall-ħsara kkaġunata lill-attur b'konsegwenza tal-incident mertu tal-kawża.

Hekk stabbilita l-kwistjoni dwar min għandu jgħorr responsabbiltà għall-incident inkwistjoni, il-Qorti sejra tgħaddi biex tillikwida d-danni sofferti mill-attur b'konsegwenza tal-incident mertu tal-kawża.

Damnum emergens:

L-attur esebixxa għadd ta' irċevuti li juru x'danni materjali ġew sofferti minnu konsegwenza tal-incident inkwistjoni, fosthom irċevuti għal kura li rċieva fi sptar privat³²; spejjeż inkorsi għal sessjonijiet ta' terapija ma' fiżjoterapista privat³³; ħlas tar-rapport mediku li ħejja Mr Thomas Azzopardi³⁴; kif ukoll spejjeż għal trattament alternattiv.³⁵ It-total ta' dawn l-ispejjeż huwa ta' €560, li l-Qorti qiegħda tikkomputa bħala danni materjali sofferti mill-attur.

Lucrum Cessans:

L-artikolu 1045 (1) tal-Kodiċi Ċivili jipprovdi illi:

“Il-ħsara li persuna responsabbli għandha twieġeb għaliha, skont id-dispożizzjonijiet ta' qabel, hija t-telf effettiv li l-għamil tagħha jkun għab direttament lill-parti li tbat i-ħsara, l-ispejjeż li din il-parti setgħet kellha tagħmel minħabba l-ħsara, it-telf tal-paga jew qligħ ieħor attwali, u t-telf ta' qligħ li tbat i' quddiem minħabba inkapaċità għal dejjem, total jew parzjali, li dak l-għamil seta' jgħib.”

F'sentenza fl-ismijiet **Emmeline Cini vs. Antione Cachia**³⁶, il-Qorti qalet:

“Għalhekk il-Qorti għandha l-obbligu li teżamina t-telf ta' qligħ futur minħabba l-inkapaċità, it-telf ta' paga jew qligħ ieħor attwali li jinkorri fih id-dannegġjat; u

³² A fol. 87, 88, 89 u 90 tal-proċess.

³³ A fol. 91 tal-proċess.

³⁴ A fol. 91 tal-proċess.

³⁵ A fol. 91 tal-proċess.

³⁶ P.A., 18.02.2013.

dak it-telf ta' qligħ futur, ossia *lucrum cessans*, li d-danneġġjat ikun prekluz li jużufuwixxi minnu minħabba l-event sinistru kawża tal-għemil dirett tad-danneġġant.”

Fis-sistema legali tagħna il-kwantifikazzjoni tad-danni hija dejjem fid-diskrezzjoni tal-ġudikant, u għalkemm hija regolata minn ċerti prinċipji, dawn mhumiex assoluti. F'deċiżjoni fl-ismijiet **Paul Debono vs. Malta Drydocks**³⁷, il-Qorti qalet illi:

“Id-determinazzjoni tal-kwantum tar-rizarciment hi ċertament fis-sistema legali tagħna spirata mir-regola stabbilita fl-artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili. Fir-rigward tal-*lucrum cessans* dan jinvolvi telf ta' qliegħ futur minħabba l-inkapaċità. Il-liġi imbagħad tħalli fid-diskrezzjoni tal-Qorti biex, valjati ċ-ċirkostanzi tal-każ, ix-xorta u grad ta' inkapaċità, u l-kondizzjoni tal-parti danneġġjata tistabbilixxi s-somma rizarcitorja. Innegabilment, però, il-metodu ta' din il-valutazzjoni tad-dannu lill-persuna minn dejjem ikkostitwiet il-problema l-aktar spinuża, kif hekk jirriżulta minn sempliċi raffront tad-diversi deċiżjonijiet in materja.”

Il-*multiplier* huwa fattur pjuttost diskrezzjonali, għalkemm bħala regola huwa generalment aċċettat li għal persuna fl-età ta' 32 sena, li hija l-età li kellu l-attur fiż-żmien meta seħħ l-incident, il-*multiplier* għandu jkun ta' 25, kif ġie stabbilit mill-Qrati tagħna b'mod generali f'diversi sentenza li ngħataw tul is-snin. F'sentenza fl-ismijiet **John Ransley et vs. Edward Restall et**³⁸, il-Qorti qalet:

“Hawnhekk għandna fattur pjuttost diskrezzjonali. Il-metodu ta' likwidazzjoni tad-danni kien għal żmien twil ibbażat fuq il-prinċipji enunċjati fil-kawża **Butler vs Heard** deċiża mill-Qorti tal-Appell Ċivili Superjuri fit-22 ta' Settembru, 1967. F'dik il-kawża intqal li fid-determinazzjoni tal-*multiplier* wieħed irid jieħu in kunsiderazzjoni ċ-'*chances and changes of life*', b'mod li dan il-*multiplier* ma jwassalx lid-danneġġjat li jieħu kumpens daqs li kieku baqa' jaħdem sad-data li jirtira, iżda l-figura tiġi mnaqqsa biex b'hekk ikun ittieħed kunsiderazzjoni l-fatt

³⁷ P.A., 27.04.2005.

³⁸ P.A., 10.05.2005.

li l-persuna danneġġjata setgħet, fil-kors normali tal-ħajja tagħha, ma waslitx qawwija u sħiħa sal-età tal-pensjoni.

...

Hawn għalhekk naraw element diskrezzjonali li qed jingħata lill-ġudikant. Il-liġi ma trid li l-kumpens ikun biss riżultat ta' eżerċizzju matematiku – għalkemm tali eżerċizzju jkun wieħed siewi u jwassal għal ċerta uniformità fil-likwidazzjoni tad-danni kif effettivament ġara wara s-sentenza ta' **Butler vs Heard**, b'danakollu l-ġudikant għandu jzomm quddiem għajnejh aspekk aktar wiesa' tal-problema u fl-ammont li finalment jakkorda bħala danni għat-telf futur – dawk li fil-gergo huma magħrufa bħala '*lucrum cessans*' jipprova jimprimi sens ta' ġustizzja billi mhux biss iħares lejn l-interessi tad-danneġġjat iżda billi wkoll jittiehed in konsiderazzjoni dak li kkawża d-dannu."

Fil-każ odjern, ġie stabbilit mill-espert mediku *ex-parte* Mr Thomas Azzopardi li eżamina lill-attur wara l-incident, li dan baqa' jsofri minn debilità permanenti ta' għaxra fil-mija (10%) konsegwenza ta' dak li ġara. Minkejja li Mr John Casalutto, it-tabib li kellu jagħmel l-*artroskopy* fuq l-attur, xehed li qabel issir din il-proċedura, hu ma jistax jgħid biċ-ċert li l-attur ser jibqa' jbati minn xi forma ta' debilità permanenti, il-fatt li wara sitt snin minn mindu seħħ l-incident, skont kif xehdu diversi esperti mediċi li lkoll qalu li ser ikun diffiċli ħafna għall-attur li jirkupra l-moviment ta' idu, u l-fatt li l-fizjoterapista Melchior Refalo xehed ukoll li minkejja diversi sessjonijiet ta' terapija, l-attur baqa' ma wera l-ebda progress, il-Qorti ser tkun qiegħda tadotta rata ta' diżabilità permanenti ta' 10% kif stabbilita mill-espert mediku Mr Thomas Azzopardi. F'dan ir-rigward il-Qorti tirrileva li l-konvenut ma għamilx talba għall-ħatra ta' espert mediku ġudizzjarju sabiex jikkonferma jew le ir-rata ta' diżabilità permanenti li wasal għaliha Mr Thomas Azzopardi.

Jirriżulta mill-provi li fis-sena immedjatament qabel l-incident, l-attur kellu dħul gross ta' €11,861.46, li minnhom iridu jitnaqqsu t-taxxa u l-

kontribuzzjonijiet tas-Sigurtà Soċjali, sabiex b'hekk qiegħed jiġi stabbilit li d-dħul nett tal-attur għas-sena 2012 kien ta' €10,165.49. Dan is-salarju jrid jiġi aġġustat għall-għoli tal-ħajja³⁹ għall-perijodu kollu tal-*multiplier*, sabiex b'hekk is-salarju bażiku li abbażi tiegħu ser tkun qiegħda tagħmel il-komputazzjoni tagħha l-Qorti huwa ta' $€10,165.49 + €12,605.21 / 2 = €11,385.35$.

L-evoluzzjoni ġuriprudenzjali f'kawżi ta' din ix-xorta wassal għal żvilupp ieħor importanti, dak li jsir tnaqqis ta' 20% minħabba li l-ħlas tal-kumpens qiegħed isir f'darba (*lump sum payment*). Spiss kien jiġri li f'kawżi li kienu jdumu s-snin biex jinqatgħu, il-Qorti kienet tnaqqas 2% minn dawn l-20% għal kull sena li kawża ddum biex tinqata' f'dawk il-każijiet fejn ikunu għaddew aktar minn tliet snin bejn id-data meta tiġi pprezentata l-kawża u s-sentenza. Madanakollu f'dan il-każ il-Qorti ma tarax li hemm lok għal tali tnaqqis. Il-kawża nfetħet fis-sena 2016, u ser tinqata' ftit anqas minn tliet snin wara li kien hemm l-ewwel udjenza u għalhekk ma jistax jingħad li kien hemm xi delungar minn xi parti jew oħra.

Is-salarju medju ta' €11,385.35 x *multiplier* ta' 25, x 10% dizabilità permanenti sofferta mill-attur, iwassal għal ċifra ta' €28,463.37 li meta tiġi ridotta b'20% (*lump sum payment*), tiġi €22,770.70 (tnejn u għoxrin elf, seba' mija u sebgħin Euro u sebgħin ċenteżmu). Dan huwa l-*lucrum cessans* li ser jiġi likwidat mill-Qorti u li għandu jitħallas lill-attur flimkien mas-somma ta' €560 bħala danni materjali sofferti minnu, li jwasslu għaċ-ċifra totali ta' tlieta u għoxrin elf, tliet mija u tletin Euro u sebgħin ċenteżmu (€23,330.70).

³⁹ F'sentenza tal-Qorti tal-Appell fid-19.05.2000 fl-ismijiet **Joseph Galea vs. Charles Fenech pro et noe**, il-Qorti qalet illi: "[m]eta d-danni jirrapprezentaw kumpens għal telf futur, il-Qorti trid tieħu in konsiderazzjoni l-effetti li l-inflazzjoni jkollha fuq l-introjtu perċepit fid-data tal-incident proġettat fuq firxa ta' snin magħżula bħala l-*multiplier*." Bħala rata ta' inflazzjoni annwali qed tittiehed ir-rata ta' 0.96%, li hija r-rata medja tal-inflazzjoni f'dawn l-aħħar 5 snin skont l-NSO {1.38% (2013) + 0.31% (2014) + 1.10% (2015) + 0.64% (2016) + 1.37% (2017) ÷ 5 = 0.96%}.

Decide

Għaldaqstant għar-raġunijiet hawn fuq mogħtija, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi din il-kawża kif ġej:

- 1. Tiċhad l-eċċezzjonijiet kollha tal-konvenut;**
- 2. Tilqa' t-talbiet tal-attur, u tiddikjara li l-konvenut huwa responsabbli għall-incident mertu tal-kawża u għad-danni kollha sofferti mill-attur b'konsegwenza tal-istess incident;**
- 3. Tillikwida d-danni totali sofferti mill-attur fis-somma ta' tlieta u għoxrin elf, tliet mija u tletin Euro u sebgħin ċenteżmu (€23,330.70);**
- 4. Konsegwentement tikkundanna lill-konvenut iħallas lill-attur is-somma hekk likwidata in linea ta' danni.**

Bl-ispejjeż u bl-imgħaxijiet legali mid-data tas-sentenza sad-data tal-ħlas effettiv, kontra l-konvenut.

Moqrija.